

HASAN KAYIHAN’IN *ACI SU* ROMANINDA MİLLÎ KİMLİK ARAYIŞI VE ASİMİLASYON¹

Saadet HERDEM²

Özet

Çağdaş Türk romanı yazarlarından Hasan Kayıhan *Acı Su* romanıyla Rus baskısına maruz kalan ve benliğini korumaya çalışan Türkistan Türklerinin istiklal mücadelesini roman kurgusu dâhilinde aksettirmiştir. *Acı Su*, Rusların Kırgız, Kazak, Türkmen ve Özbek Türklerine uyguladığı asimilasyon politikasını tüm gerçekliğiyle irdeler. Kayıhan, sosyal realiteden hareketle fikrî zemine oturttuğu bu eserinde, içerik ile bağlantılandığı tarihsel süreç içindeki bazı devletler ve politikalarına atıflar yaparak tezinin okuyucu nezdinde inandırıcılığı ve samimiyetini desteklemiştir. Kayıhan, geleneksel türlerden; halk hikâyelerinden ve destansı anlatım tekniklerinden de yararlanması yönüyle kimi usta kalemlerle de benzerlik oluşturmuştur. Vaka zincirinde işlenen “benlik, kimlik ve var olma mücadelesi” gelenekteki anlatılardan esinlenilerek mitolojik yolculuk imgesini de çağrıştıran bir örgüyle düzenlenmiştir. Eserlerini millî dil, birlik, beraberlik ve özden beslenerek nesillerce türeme inancına sadık bir çizgiyle kaleme alan Kayıhan, eserlerini gerçek yaşam ile de özdeşleştirerek “tezli roman” anlayışı kapsamında sunmuştur. Böylelikle öğretici ve fikrî niteliği ağır basan eserler oluşturmuştur. Bu çalışmada da *Acı Su* romanı zikredilen hususlar ön planda tutularak bilimsel temelli bir incelemeye tabi tutulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Hasan Kayıhan, *Acı Su*, Millî kimlik, Asimilasyon.

QUEST FOR NATIONAL IDENTITY AND ASSIMILATION IN HASAN KAYIHAN’S NOVEL BITTER WATER

Abstract

One of the modern Turkish writer Hasan Kayıhan, reflects the freedom for struggle of Turkish people who lives in Türkistan and the one who exposed to the Russia oppression with his novel *Acı Su*. *Acı Su* reflects the Russian policy of assimilation which they apply on Kirghiz, Kazakh and Uzbek people. Kayıhan produces his plot by taking some examples from real historical events so he makes his novel on intellectual novel. Kayıhan has also intimacy with some other famous writers in that he benefits from customs folktales and narration technique. Individuality, identity and struggle for life are organised with a plot line which evoking mythological travel image by being inspired from traditional narrations. Taking the themes of national language, solidarity and togetherness, Kayıhan produces his work of art by consubstantiating with real life experiences in the content of thesis novel. Thus he produces work of arts which are base on instructive and intellectual quality. In this study, by taking these themes into account novel of *Acı Su* will be analyzed.

Key Words: Hasan Kayıhan, *Acı Su*, National identity, Assimilation.

Giriş

Hasan Kayıhan *Acı Su* romanında, tarihî bir dönemi esas alarak meydana gelen olayların bölge insanlarının hayat tarzları zemininde sosyolojik mahiyette tezahürünü ele almıştır. Bunu

¹ Erciyes Üniversitesi Edebiyat Fakültesi 1.Dil ve Kültür Çalışmaları Öğrenci Sempozyumu’nda sunulmuş bildiridir.

² Erciyes Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Yüksek Lisans Öğrencisi, E-posta: saadetherdem@gmail.com.

yaparken “gaye için roman” anlayışına bağlı olup “tezli roman” geleneğine hizmet etmiştir. Böylelikle amacını, okuyucuyu bir konuya, bir teoriye veya olayın gerçeklerine ulaştırma şeklinde belirlemiştir. *Acı Su*, Çarlık döneminden beri Rus işgali altındaki Türkistan’ın, Ekim 1917’de gerçekleşen Bolşevik İhtilâli sonrasında ve “Kominizm Akımı”nın Orta Asya coğrafyasındaki Türkler üzerindeki etkilerini yansıtmaktadır. Esasında ihtilâlin bir adım öncesindeki zaman dilimi de ele alınarak Orta Asya’da nasıl bir zemin üzerinde vuku bulduğu da aktarılmıştır. Romanın ilerleyen safhalarında ihtilâlin gerçekleşmesi vaka zinciri ile beraber durumun hem Rus milleti üzerindeki etkisi hem Türk halkının üzerinde uygulanan yayılcı faaliyetler doğrultusunda gerçekleşen acı yıkımlar gözler önüne serilmiştir. Türkler üzerindeki bu yıkımı eserde çeşitli sebeplere dayandıran Kayıhan bu sayede oluşturduğu farklı boyutlardaki temalarını da okuyucuya sunmuştur. Eserde bir kimlik algısı yaratma durmu da dikkat çekmektedir. Çünkü millî bir tehdit unsuru olan asimile etme politikalarına karşılık savunmanın en üst seviyede olması gerekmektedir. Bunu içinse kollektif bilinçaltından beslenen bir yapı olarak millî kimlik algısı gereklidir. Bu noktadan bakılınca kimlik, ”Sosyal kişi ve grupların üzerine iliştirilmiş ve onun kim olduğunu niteleyen bir sosyo-politik etiketleme işlemidir“. (Aydın:2014,2012) şeklinde tanımlandırılabilir. Aynı zamanda bir başka tarif ise “Mead’a göre bir kimsenin başkalarının kendisi hakkında benimsedikleri tutumu algılamasından bir “kendim” ortaya çıkar. Benim kimliğim yüzyüze geldiğim farklı “kendim”leri birleştirme tarzından oluşur (Wagner:2005, 290).” Eserle doğrudan alaka gösteren başka bir ifade ise “ Kimlik inşasının genişleyen kapsamı, modertnliğin bir toplumsal şekilleniminden ötekine geçişi işaretler. Bu geçişler toplumsal yerinden edilme süreçlerini ve toplumsal kimliklerin dönüşümlerinin kışkırtılmasını gerektirir (Wagner:2005, 290) ifadesidir.” Eserde de bu kimliksizleştirme ve yok etme politikalarına tabî tutulan Türk milletinin yıkımının her safhadaki acıları Seyhun Nehri’ne dinmek bilmez bir gözyaşı yağmuru hâlinde dökülür; işte *Acı Su* yaşanan bu acılarından doğar.

Yöntemler

Bu çalışmada elde edilen bulgu ve sonuçların incelenmesi daha çok metin tahlili yöntemi kullanılarak izah edilmeye çalışılmıştır. Eserin içeriği ile ilgili de bağlantılı olan tarihî vakalar çeşitli kaynaklardan taranarak eserdeki örneklerle ilişkisi ortaya konulmaya çalışılmıştır. Zira yazar önemli ölçüde tarihî vaka halkaları ve şahsiyetlerden esinlenerek ilişkilendirmelerini yapıtında sunmuştur. Bu çalışmada roman türünün teorik yönden izahına çok fazla yer verilmemekle birlikte giriş kısmında yapılan genel tanımlama yönüyle edebiyat bilimi eserlerinden de faydalanılmıştır.

Acı Su Romanından Elde Edilen Bulgular

1- Rusların Türkler Üzerindeki Politikaları

Kayıhan, Bolşevik İhtilâli Dönemi'ne atıfta bulunduğu bu romanında Orta Asya Türkleri içinde sinsice asimilasyon ve değer yıkımlarını güdüleyen Rus yayılcılığına yer vermiştir. Eserde saflığın, masumiyetin ve samimiyetin timsali olarak gösterilen Türkler, halk içinde yaşayan ve hiçbir zaman yabancı gibi davranmadıkları kimi Rus asıllı kişilerin içten içe yürütülen yozlaştırıp parçalama hedeflerinin kurbanı olarak belirtilmektedir. Eser içinde yer verilen Kazak halkı lideri Devletbay'ın tanışı olan Bay Âlim isimli Rus'u halk Baylim olarak bilir. Eserde Baylim dostluğun verdiği rahatlık ile bu köylerde yaşamını sürdürürken aynı zamanda köy köy, oba oba dolaşarak eski bir şehrin izlerini aradığını savunur. Bu sebeple köylüler onun için “köstebek”, “çukuristan delisi” gibi isimleri kullanmışlardır. Bu durum eserde şu ifadelerle aktarılmıştır:

“Yerlilerin Bay Âlim'den kısaltarak Baylim diye çağırdıkları profesör, savaştan önce gelip yerleştiği bu tepede güya eski bir şehrin izlerini arıyor, orayı burayı eşeletiyordu. Henüz hiçbir şey bulamamıştı ama buna aldırıldığı yoktu sonbahar yağmurları başlar başlamaz işi bırakır köy köy oba oba dolaşmaya çıkardı. Ondan masal bundan faysak dinler, bir parçacık eski kilime, sapı kırık bir kılıca, kırık dökük at kuşamlarına para öderdi (Kayıhan,2014: 7).”

Bu yönüyle Baylim eser içinde bir asimilasyon misyoneri niteliğinin yanısıra Türk kültür değerlerini, yazıtlarını, eşyalarını çalan ve değer hırsızlığı yapan bir bilim adamını sembolize etmektedir. Kendisine kucak açılan, barındığı yurdun kültür hazinelerini toz pembe bir havaya bürünerek yağmalamıştır. Kayıhan, bu durumu gerçek ile özdeşleştirmiş başta Radloff ve ekibi olmak üzere Türk kültür kaçakçılığı yapan yabancı bilim adamlarını eserde Baylim figürü ile simgelemiştir.

“Halk onu aklını toprakla, taşla bozmuş bir garip olarak görüyor, evine alıp karnını doyuruyor, sıcak yataklarda yatırıyor, uğurlarken sırtından hiç çıkarmadığı heybesini yiyecekle doldurup öyle uğurluyordu. Muallim için ise o, halkın içine özel olarak sokulmuş bir Slav ajanından başka bir şey değildi; güya sözüm ona Türkistan'ın şurasında burasında dolaşıp kazılar yapıyor. Dağ bayır dolaşıp halk bilimi verileri topluyordu. Bir keresinde ona derlemelerinin Radloff'unkinden farkının ne olduğunu sorduğunda aldığı cevap canını öylesine yakmıştı ki acısı hala içindeydi: o adam Türkistan'ı Alman gözüyle dolaştı, bense Rus! Bilim buydu işte kimin elindeyse onun dilinden konuşurdu (Kayıhan,2014: 365).”

Buna göre yazar eserde şu mesajı vermek istemiştir. Muhafif devletler sadece hâli hazırdaki değerlerimizi yok etmeye çalışmakla kalmayıp köklerimizden dayandığı eski devirlere kadar da inerek bir yağma, yok etme politikası içine girmiştir. Neticede “kimliksizleştirme” politikasının bir boyutu ortaya konulmuştur. Ayrıca dikkat çeken bir yön de iyimser yürekli Türk halkının tehlikenin farkında olmayışı bilinçli davranmayıdır. Bizatihi Gaspıralı İsmail’in çığrında eğitim görmüş ender bir figür olan Âzam Muallim sadece bu durumu fark eden kişi olarak belirtilmiştir. Rusların Türkler üzerindeki yaptırımının farklı bir boyutu ise eserde “Kır Kalkınması” adlı bir proje dâhilinde bölgeye kırk elli kişilik bir partizan grubunun gelişi ile ele alınabilir. Bu masumiyet çerçevesindeki edayla geliş daha ilk andan itibaren halka göz dağı verme amacını ve halka silahla dolaşmayı yasak edip kendileri tepeden tırnağa silahlanıp asıl emelin sindirmek, kimliksizleştirmek olduğunu göstermiştir. Bu durum eserde şu ifadelerle yansıtılmıştır:

“Avluda kadınlı erkekli partizanlar küme küme oturmuş bir şeyler anlatıp gülüşüyorlardı. Her zaman Ayrımyort’ un avlusunda oynayan çocuklar, o akşam yolda üçerli beşerli gruplar halinde geziniyorlardı. Durgundular, kendi aralarında bile fısıldaşarak konuşuyorlardı. Kaygı o küçücük yürekleri de sarmıştı..” (Kayıhan,2014: 19).

Kayıhan, Türkler içine sızmış olan bu Rusların kendi içindeki dünyası ile Türklerin iç dünyasını ayrı ayrı sahneye taşıyarak okuyucunun zihninde yorumlayabileceği bir karşılaştırma zemini oluşturmuştur. Buna göre eserde Rus milletini temsil eden kahramanlar seviyesiz ilişkileriyle, ahlak dışı fikir ve davranışlarıyla aynı zamanda aile olgusundaki bozuk tasvir ile sunulmuştur. Türk milleti ise geleneklerine bağlı büyüklerine hürmetli, çocuklarına şefkatli ve aile içi değerlere sadık bir tasvir ile aktarılmıştır. Lakin bir arada buldukları süreçte toplumdaki etkileşimin Türkler açısından olumsuz izlenimleri de yansıtılmıştır. Rusların uygulama hedefinde olan değiştirme- dönüştürme politikalarının bir başka yönü ise önem taşıyan yer adlarının değiştirilmesidir. bu durum, somut düzlemde başlayan ama zihinlerdeki değerlerin boşaltılmasını simgeleyen bir uygulama olarak işlenmektedir. Söz konusu durum eserden şu şekilde örneklenebilir:

“Kışlak için adeta Nuh nebiden kalma bir Kâbe özelliğine sahip olan Ayrımyort, sanki ani bir saldırı ile el değiştirmiş kale gibiydi...” diye önemi vurgulanan bu konağın adını Rus işgalciler “Sovyet Komite Merkezi” olarak değiştirmiş ve bu değişiklik doğrudan değerler sistemine vurulan darbeyi simgelemiştir.

Bir başka değer yıkımı örneği ise camiye yakın olan evlerin partizanlara kiralanma fikri esnasında ezan sesinin partizanları rahatsız etmesi durumu karşılığında kullanılan “uyku

saatinde de ezan okunmayiverir (Kayıhan,2014:16).” ifadesi halkın dinî değerlerinin de hiçe sayılmasının bir göstergesi niteliği taşımaktadır. Eserde işlenen bir başka yıkıcı darbe ise “Türkistan Yüksek Sovyet Komiserliği”nden gelen emir ile hane halkı ve her hanedeki hayvan sayımı konusudur. Halkın en önemli geçim kaynağı olan, evladı gibi gördükleri hayvanları yağma emeli de maddi bir sömürünün gerçekleştiğini fikrini gündeme taşımaktadır. Eser bu yönüyle toplumcu gerçekçi roman anlayışındaki ezen- ezilen, sömüren- sömürülen biçimindeki yönelime kapı aralamaktadır. Hayvan sayımını eserdeki Rus kahraman Pavka’nın kızı Adelayda’nın köylüye haber vermesi durumu değerlendirildiğinde dikkat çeken bir bozgun da ortaya çıkmaktadır. Şöyle ki aslı bir Türk çocuğu olan ve yıllar önce Rus kadın Sofia’nın kaçırdığı çocuk mevzu ile birlikte eserde Rus işgalcilerin Türk halkının aile yapısına dahi el uzattığı, insanî değerler hiçe sayıldığı bir dram ile karşılaşmaktadır. Tüm bu unsurlar göz önünde bulundurulduğunda eserde 20. yy. başlarında Rus dünyasının kendi içindeki çalkantılı döneminin kendi değerler sistemini yok etmesinin ardından yayılmacı bir politika ile Türk milleti üzerinde asimile ve maddi, manevi, ailevi vb. değerlerin yok etmeye kalkışan bir zihniyet konu edilmiştir. Esere farklı bir boyut kazandırma noktasında bu tutum ile birlikte eserde toplumcu gerçekçi roman anlayışı özellikleri göze çarpar. Lakin Kayıhan’ın hiçbir ideoloji, sınıf ya da akıma bağlı kalmadan eser verdiği yönü göz önüne getirildiğinde bu yakınlığın sadece esere zenginlik kattığı, herhangi bir çerçeveye sığdırılamayacağı fikri oluşmaktadır. Neticede ekonomi ve halkın sorunlarının ele alındığı bu eser konu olarak toplumcu gerçekçi romanı çağırırsa da Acı Su, bu roman eğilimine dahil edilmemiştir. Bu açıdan bakıldığında eser içerisinde şu örnekler göze çarpmaktadır:

Partizanlara gıda ürünü ve şahsî eşya getirmek için bölgeye gelen iki kamyonu halkın şaşkın ifadeli tepkileri ilk kez motorlu bir araç görmelerine bağlanılarak; bölge halkının dönemin imkânlarından geri kalmışlığının sinyalini verme noktasında esere katkı sağlamıştır. Keza müftünün köye gelişi sahnesinde: “Yolculuk nasıldı?” sorusuna verdiği cevap da bölge yollarının vehâmetini ve kuytu köşede ilgisiz kalmışlığın simgesini teşkil etmektedir:

“Berbat! diye söylendi müftü; ne yol yola benziyor ne köy köye... Allah’ın kartallar yuva yapsın diye yarattığı bir yere gelip de köy kurar mı akıllı olan insan?” (Kayıhan,2014:387).

Kayıhan’ın eser boyunca destan türünden de etkilendiği örneklere dayanılarak bu köyün uzak bir köşede hayat mücadelesi veriyor olması Türklerin ata yurdu olarak bilinen “Ergenekon” benzetmesini de sunar niteliktedir. Toplumcu gerçekçi anlayışın izlerini hissettiren bir diğer tutum da romanda din adamlarının dinden çok menfaate hizmet etmesi özelliği ile

gösterilmektedir. Buna örnek olarak cemaati bölme amacı güden, Ruslara yardım amacıyla köye gelip camiye bile gitmeye tenezzül etmeyen, halkın din etrafında gelişen birliğini bulunduğu konumun işlevi ile yıkmaya çalışan bir din adamı portresi çizilmiştir. Rusların amaca yönelik adım adım ilerlediği bu yolda halkın içinden kimi omurgasız kişiler de onlara oyuncak olmaktan geri kalmamıştır. Bu, benliğini koruyamayacak durumdaki kişiler kapitalist sistemin köleliğini yapan ve zaman içinde sistem içinde öğütülen gerçek yaşam kişileriyle özdeşleştirilmiştir. Eserde bu figürler şu şekilde yer almaktadır: Başlangıçta şerefli bir asker olarak görülen Cemil, Rus ateşi karşısında kimliğini koruyamayarak kapitalist sisteme yenik düşmüştür. Halkın içinde barınan lakin özünü bulamamış kişilikler olarak Miraraplı ve Cahanoğlu Abdullah görülmektedir. Halk Miraraplı'yı imam olacak diye beklerken kapitalist sistemin kölesi olmuş dinî sömürünün de öncülüğünü yapmıştır. Eserin bir kesitinde Rus işgalcilerin kendi arasındaki yaptığı konuşma Türk halkı üzerindeki emellerine adım adım ulaşma gayesini ortaya koyar niteliktedir:

“Biz de burada Cami Meydanı adını “Lenin Kompleksi” yaptık, ama halk eski adını kullanıyor. Şimdi Türkistan’a kalkıp da “Novaya Rossiya” demek saçmalık olmaz mı?” (Kayıhan,2014: 229).

Tüm bu örneklemelerden hareketle Rus güçlerin bu yıkımları bozgunları yapma amacı gerçek hayat ile özdeşleştirilerek eser içinde çeşitli temellere dayandırılmıştır. Lenin'in önderliğinde gelişen Bolşevizm-Komünizm akımı, Rusya'da bir devrim amacı güderken kendi iç siyasetindeki çatışmanın dış güçlerdeki kontrolünü sağlama yolunu da seçmiştir. Böylelikle Türk halklarının Turan ülküsü kapsamında bir Türk birliği oluşturması fikri Rus coğrafyasında bir tehdit unsuru oluşturacağı için bu mikro milliyetçi unsurların birliğini bozma hedefi gütmüştür. Bu kapsamda Türk halkları için bozgunlar düzenleyip, Rus hâkimiyetini güçlendirmeye yönelik “asimilasyon” politikaları uygulanmıştır. Bunu yaparken de tüm gelenekli değerleri yıkıp halkı kimliksizleştirme ve Ruslaştırma eğilimi gösterilmiştir. Neticede Rus gruplar, Pantürkizm akımına karşı bir mücadeleyi savunmuşlardır. Kayıhan'ın romanda işlediği bu alt yapıyı gerçek yaşamda da 20. yy. başlarındaki uluslararası politikalara dayandırması okuyucuya öğretme hedefinin beraberinde mesajlar vererek farkındalık yaratma amacı da gütmüştür. Böylelikle yukarıda da ifade edildiği gibi konusunu gerçek hayattan alan “tezli roman” üslubunu kullanmıştır.

2- Ülkü ve Gelenek

Kayıhan, eser boyunca iki ülküyü sunmaktadır. Biri Rusların çarlık yönetimini devrim yoluyla ele geçirerek Bolşevik İhtilâli'ni gerçekleştirmek ülküsü diğeri Türkler safından gelmektedir.

Türkler, tüm Türk halklarını içeren büyük Türk devleti kurma yolunda Turan ülküsüne bağlı yol izlemektedir. Esasında eser boyunca gelişen tüm olaylar ve kahramanlar bu amaca hizmet etmektedir. Eserin oturduğu temel zemin iki devletin ülküleri uğruna yürüttüğü faaliyetleridir. Bununla birlikte idealleri ulaşma yolunda gerekenleri yapıp yapmama konusunu iki ülke arasında karşılaştırma temelinde okuyucunun değerlendirmesine sunulmuştur. Eser boyunca Ruslar idealleri uğruna ahlaksızca da olsa karakterlerini ortaya koyarak faaliyetlerini yürütürken; Türkler Turan idealini benimseseler de bu yolda bazı eksiklikler ve yanlış tutumlar göstermişlerdir. Benlik karmaşası yaşayan kişiler Rusların köleliğini yapmaktan kaçınmamış farklı bir amaca hizmet ettiğinin farkında olamamıştır. Türk birliğini savunmuşlar lakin Kırgız, Başkurt Kazak, Özbek vb. halklar kendi iç kavgalarını eser boyunca bitirememiş, bilinçli bir tavır sergileyememiştir.

Yazar okuyucuya bu eserinde önemli çıkarım imkanları sunmuştur. Keza eser kahramanların ve talihsiz olayların neticesinde yenilgi ile sonlandırılmıştır. Eserde Türk halkı iki boyutta ele alınmıştır. Buna göre ilk açıdan bakılınca Türk halkları değerler sistemine sadık, onurlu, şerefli bir portreye yerleştirilirken bir yandan da eleştirel bir tutumla işlenmiştir. Şöyle ki, bilinçli hareket edilmemiş ve yurdun başköşesine çöreklenip Türk'ü sömüren işgalcilere karşı başkaldıranlara yeterli destek verilmemiş ve topyekûn ileri harekette bulunulmamıştır. En önemlisi olarak da ülküleri uğruna değil de duygularıyla hareket etmeleri noktasında eleştirel bir gözle sunulmuştur. Bu eleştiriler eserde şu şekilde tezahür etmiştir:

Sürgün olan halk kitlesini, bir Kazak köyünde Rus güçlerin aç, susuz ve yağmurda bekletmesi sahnesinde Türk halkı esasen yardım etmek isteseler bile kendi yurtlarındaki bu zulme karşı duramamış “*Bırakmıyorlar ki*” diyerek kabullenmişlerdir. Böylelikle yazar şu mesajı vermeyi amaçlamıştır. Resmi olarak olmasa bile Türk halkları Rus güçler elinde esaret zincirine vurulmuştur. Hareket özgürlükleri kısıtlanmış, bağlı halk olma özelliğini yansıtmışlardır. Rusların toz pembe tavırlı yaklaşımı sessizce Türk'ü boyunduruğuna almaya başlamıştır. Eserde Devletbay, Törehan, Ülken Buka, Mısırfı, Koçi Beg, Temür, Uzun Hasan gibi kahramanlar reel tarih ile de özdeşleştirilerek yüceltilirken kimi zaman da temsili karakterlere yer verilmiştir. Örneğin Seyit Arvas karakteri, Kayıhan'ın gerçek yaşamında etkilendiği bir şahsiyet olarak eserde de simgelenmiştir. Keza yazar kendiliğini aramayı hocasından öğrenmiştir. Eserde Türk halkı tüm yönleri ile değerlendirilirken dikkat çeken bir durum da eğitim seviyesi olmaktadır. Eser boyunca öne çıkmış bir figür olan Törehan, çevresindeki insanlar için okuyup, yükselip halka umut olması beklenen bir kahramandır. Aldığı eğitim

onun toplum içindeki duruşunu da etkilemiştir. Eserde bu durum Nurullah'ın şu cümleleriyle görülebilir:

“Törehan'ın gözü karadır, hiçbir şeyden korkmaz! Okumuş kesim böyle işte silahla değil kalemle netice almaya çalışıyor.” (Kayıhan,2014:13).

Bu noktada toplumların gelişim seviyelerini gösteren savaş usullerinin ilkel bir yöntem olarak kaldığı, asıl savaşın zihinlerde ve kalem ile savaş olması gerektiği mesajına ulaşılabilmektedir. Bu noktadan bakıldığında Kayıhan'ın bu tutumu okuyucuyu Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nu “Kalem ve Kılıç” makalesine ulaştıracaktır. Törehan eserde bilge figürü ile yer alırken aslında olay örgüsünde aktif biçimde rol almamakla birlikte olayların arka planında yüceltilmiş bir figür olduğu şu ifadelerle anlaşılmaktadır:

“Arkadaşımız bir kahraman! Sabrederek dayanarak susarak kaç can kurtardığını biliyor musunuz? Yüzlerce. Hem de Urusun bize yaptıklarını çektiğimiz acıları, Türkistan'ın hürriyet aşkını dünyaya anlatacak, destek arayacak her biri çok çok kıymetli birer aydın. Susarak sadece susarak başardı bunu Törehan! Ya siz?” (Kayıhan,2014: 208).

Yazar “ya siz?” ifadesini romanın akışı içinde kullanmış olsa da fark ettirmeden okuyucuya düşünme, sorgulama, kendiyle yüzleşme kapısı da aralamıştır.

Eğitim noktasında ele alınabilecek diğer bir aydın tipi ise Ahmet Velit'tir. Eserde olumlanan bilinçli bir aydın olarak yer almıştır. Eserden alıntılanan şu ifadeler onun kişilik özelliklerini yansıtır niteliktedir:

“Şu günde hepimiz Kazak olsak ne Kırgız, Başkurt, Türkmen olsak ne? (...) hepimiz aynı dili konuşmuyor muyuz, aynı Allah'a inanmıyor muyuz, aynı ırmağın suyunu içmiyor muyuz? Peki bizim birbirimizle derdimiz ne? Urus, sen şusun sen busun deyip canımızı mı bağışlıyor?” (Kayıhan,2014: 21).

Eserde Azam Muallim de eğitim almış ve halk adına olumlanmış yüceltilmiş bir figürdür. Yazar tüm yücelttiği tipleri eğitim çatısında toplayarak halkın cahil kalmışlığını bilinçlendirilmesi gerektiğini ve devlet eliyle eğitim şartını vurgulamıştır denilebilir. Şöyleki eserin temelindeki sorunun halkın Türklük şuurundan kaynaklı bir eksiklik olmadığını, bu sorunun eğitim ve aydınlatılma desteği ile giderilebilecek bir sorun olduğunu da öne çıkarmıştır. Yazar adı geçen bu aydınlar yanında Devletbay, Mısıri gibi figürleri de öne çıkararak rol model olma niteliği yüklemiştir.

Roman boyunca üzerinde durulan bir yön de Türk halkının geleneklerine bağlılığı olmuştur. Bu durum eserde şu örneklemelerden de anlaşılmaktadır. Köyde bir cenaze varsa herkesin ilgi göstermesi gerekliliği, Türkistan Toyu sırasında birçok gelenekli özelliklerin işlenmesi, bu toy sırasında Ozan Boznogöş'ün Oğuz Kağan Destanı'ndan örnekler sunması ve eserde de bu metinlere yer verilmesi ayrıca çeşitli kısımlarda Dede Korkut Hikâyeleri ve anlatım tarzlarına yer verilmesi halkın gelenek unsurlarını yansıtırken aynı zamanda metinler arası ilişki tekniğinin kullanımını da sağlamaktadır.

3- Din

Eserde din olgusu Türk-İslam birliğinin çatısını oluşturacak biçimde ele alınmıştır. Hiç taviz verilmeden Türk halkı dini ilkeler ile iç içe ele alınmıştır. Din olgusu kimi zaman aşkın dahi önünde tutulmuştur. Eserde bunun örneği Nurullah ve Adelayda üzerinden kurulmaktadır. Rus güçleri asimilasyon politikalarını “din” üzerinden de uygulama yoluna gitmiştir. Fydor isimli Rus sık sık Türk halkı içinde Şamanizm'den bahsederek eski bir inanca doğru sürüklerken Türk-İslam birliğini de zedeleme amacı gütmüştür. Keza yukarıda gerekli temalarda bahsedildiği üzere ezan sesinin susturulmaya çalışılması, cemaat birliğini bozma uğraşları dini değer yıkımı politikalarının bir sonucudur. Lakin halk bu tesirlerden sarsılsa da yıkılmamıştır. Yasalarda dahi dinin temel olma yönünün yansıtmışlardır: “Önce Kuran sonra töre” olarak kabullenilmiştir. Halk meşveret odalarında sosyal toplantılarında dahi Fatıha Suresi okumadan başlamamıştır. Eserin tamamına nüfuz eden din olgusu son cümlelerde bile kendini hissettirmiştir.

4- Dil

Bir etnik kimlik oluşurken önemli bir unsur da “dil” ibaresi olmaktadır. Dil, gelenek, kültür, tarih, medeniyet gibi değerlerin toplandığı bir merkez olma özelliğindedir. Eser bağlamında da büyük ülkü noktasında birleşememenin bir yönü de dil olgusuna bağlanmıştır. Küçük gruplar halinde yer alan Kazak, Kırgız, Özbek, Türkmen vb. gibi gruplar farklı dillerde anlaşmanın yükünü ideallerinden yoksun kalma ile ödemişlerdir. Halk kendi ile yüzleşirken dilin önemi de eser içinde vurgulanmaktadır:

“Neden böyle bölük pörçügüz diye sordu kendi kendine. Neden ana dilimizi bile paramparça etmişiz? N'olmuş bize böyle?” (Kayıhan,2014: 431).

Ruslar dahi tek çatı altında düşündüğü bu halkların dillerindeki farklılaşmaya anlam verememektedir. Eserden yapılan çıkarıma göre, Rus grup kendi arasında konuşurken Türk pilavı adlı bir yemek ismini niçin Kazak, Kırgız, Türkmen boyları farklı farklı dillerde ifade

ediyor aynı millet olmalarına rağmen diyerek, bu durumu yansıtan örneği eser içerisinde okura sunmuştur. Eserde bunun vurgusu yapılarak aslında büyük ülkünün uzak bir hayal olmadığı sadece bilinçli hareket etmek gerektiği ana fikrini vurgulamıştır. Romanda birliğin dilden başlayıp toplumlara yayılması beklenilmiştir.

5- Aşk

Romanda duygusal boyutların yansıtıldığı bir izlek olarak “aşk” olgusu da kaleme alınmıştır. Bu olgu da eserin tezine hizmet eder nitelikte amaca yönelik oluşturulmuştur. Tüm halka mal olmuş bir aşk olarak Törehan ve Elif öne çıkarılmıştır. Bu birlikteliği işlerken yazar, aşkın da esarete kurban gittiği, sevdalı yüreklerin korlandığı bir tasviri sunmaktadır:

“Urus yanında imanın mı çürümüş de Allah’ın verdiği canı almaya niyetlenmiş, dedim, kalkıp geldim. Oba harap, yurt harap... Koca Türkistan yangın yeri... Babamın yaraları hala kapanmadı. Toy dernek düşünecek zaman mıdır? Uğurlar ola...” (Kayıhan,2014: 7).

Elif’in Törehan’a söylediği bu sözlerden hareketle, toplumsal zemin duyguları yaşamaya da uygun değildir. Lakin insan ruhu psikolojik olarak duyguları ile birlikte düşünüleceği için bu kısıtlanmışlık eser sonunda insanları psikolojik bir çöküntü, bunalım noktasına getirecektir. Eserde bir başka boyut da işlenen aşk temi ise Nurullah-Adelayda arasında gelişme göstermiştir. Bu noktada ise din, dil, ırk farkı aşka engel olan bir mahiyet ile insanları kısıtlamıştır, esaret havasını yansıtmıştır. Bu aşk ancak Adelayda adlı kahramanın gerçek kimliğini kazanması ile mümkün hale gelmiştir. Bu noktada roman içinde bir pencere daha açılmıştır. Şöyle ki, Adelayda aslında bir Türk kızı olmak ile birlikte küçükken kaçırılmış ve asıl kimliğinden yıllarca uzak yaşamıştır. Eserde bireysel mitolojik yolculuk arketipi Adelayda’nın benlik arayışı ile gerçekleşmektedir. Neticede gerçek kimliğine Leyla ismi ile kavuşmuştur.

6- Kadın

“Kadın“ olgusu yazarın okuyucuya fark ettirmeden zihninde yapacağı bir karşılaştırma şeklinde sunulmuştur. Bir yanda Rus kadınları ele alınarak; seviyesiz, namus yoksulluğu içinde, dili ve benliği yozlaşmış biçimde sunulurken diğer taraftan Türk kadını, “yuvayı yapan dişi kuş” biçiminde aksettirilmiştir. Çocuklarının ahlak özelliklerini o dokumuştur, kocalarının güvenini, huzurunu o temin etmiştir. Aynı zamanda ordu-millet anlayışına bağlı Türk halkları içinde düşmana boyun eğmeyen dik duran bir kadın figürü sergilenmiştir. Kadın olgusunun eserde işlenen farklı bir boyutu da Türk erkeğinin ve halkının gözünde kadının yüceliği, biçiminde yansıtılıp kadına hürmet ve ilgi en başta Kazak lideri Devletbay üzerinden

sunulmuştur. Bu noktada yazarın tutumu değerlendirildiğinde, Avrupa halklarının Türkler için yansıttığı “*Oryantalist*” bakış açısına bir tepki olarak düşünülebilir. Keza Türk halkının “barbar” kavim olarak nitelenmesine layık bulunmadığı, Türk geleneğinde kadının baş tacı edildiği mesajına ulaşılmıştır.

Sonuç

Kayıhan “*Acı Su*” romanıyla 20. yy. başlarında Bolşevizm Akımı’nın baş gösterdiği Türkistan Türklerinin mücadelesini ele almıştır. Yazarın eser boyunca konu edindiği temel eleştiri esasında Türklük şuurunun tüm soylarda var olduğu, birlik fikrinin ortaklaşan bir ülkü olduğu fakat bu halkların gelişmeye, bilinçlenmeye ve aydınlanmaya ihtiyacı olduğu vurgusu olarak yansımaktadır. Tüm bu değerler potansiyeline sahip halk, kalkındırılma faaliyetlerine sahip olmalıdır, onun dışında tüm şuurun zihinlerde hâk edilmiş durumda olduğunun vurgusu yapılmıştır.

Esere ismini veren değer ise; eser boyu tüm yenilgilerin, olumsuzlukların izlerinin soyut manada Seyhun sularına dökülmüş olması ve Seyhun Nehri sularının artık bu acıları akıtıyor olması ile bağdaştırılabilmektedir. Ayrıca “*artık Seyhun ruhunu, Türk ruhundan alıyor.*” imgesinin de yerleştirildiği söylenilebilir. Eserin sonunda bir Türk mitolojisi ile birleştirilerek, tarihî figürler ile de kökleştirilerek Seyhun sularında üç beyaz atın üzerinde Atilla, Temür ve Oğuz Kağan’ın dolaşması ve sonunda göğe yükselmesi biçiminde sahnelemiştir. Bu tutum Hüseyin Nihal Atsız’ın “*Bozkurtlar*” romanının son sahnesi ile de benzerlik oluşturmaktadır. Şöyle ki Atsız da eserinde, Kürşad ve kırk Göktürk (çerisinin) askerinin istiklal mücadelesi ardından şehit olması sonucunda ruhlarının yaşadıkları obada hâlâ dolaşıyor olması biçiminde bir kurgu kullanmıştır. Böylelikle yazar, eserine okuyucu nezdinde bir zenginlik kazandırarak diğer benzer tutumlu eserlere de yer yer atıfta bulunmuştur.

Eserde hedefin “*gaye için roman*” oluşu dolayısıyla çeşitli olaylar ve şahıslar kadrosu zenginliği bulunmakta olup bu durum eserin bütünlüğüne bir nokta da zarar vermiştir denilebilir. Bu tutum okuyucunun zihninde beklediği ya da merak ettiği sahnenin uzaklaşmasını getirirken estetik dokuyu da zedelemiştir. Eserde sonuca doğru gelindiğinde mağlup düşen tarafın Türkler olduğu anlaşılmaktadır. Türk halkları yerinden yurdundan ayrılarak bir göç hareketine maruz kalmıştır. Bu durum Türklerin tarih sahnesine çıkışından itibaren var olan göç hareketleri ile de özdeşleştirilerek tarihi bir temele dayandırılmıştır. Kimliğini, özünü, kardeşini, bilinçli biçimde koruyamama ve sahip çıkamama sonucu kaybedebileceği mesajı verilmiştir. Yazar, eser boyunca okuyucuda tarih şuru oluşturmuş ve harekete geçirme işlevi de üstlenmiştir. Eserde Ruslara karşılık Türkler kimi zaman yanlı

bir tutumla ele alınsa da bu durum yazarın sanat anlayışındaki yanlılığa olumlu bakışı ile açıklanabilmektedir.

Kaynakça

Wagner, P. (2005). *Modernliğin Sosyolojisi*, (Çeviren: Mehmet Küçük), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Aydın, M. (2014). *Moderniteye Dışarıdan Bakmak*, İstanbul: Açılım Kitap Yayınları.

Çetin, N.(2013). *Roman Çözümleme Yöntemi*, Ankara: Öncü Kitap.

Ekici, Y. (2017). *Bolşevik İhtilâlinin Ortaya Çıkması Ve Sebepleri*, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt: 27, Sayı: 1, Sayfa: 265-275, Elazığ.

Gündüz, A. (2005). *1917 Bolşevik İhtilâlinin Türk Dünyasındaki Yansımaları*, Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt: 6, Sayı: 1, Sayfa: 1-12, Kırşehir.

Kabaklı, A. (1975). *Türk Edebiyatı 1-3*, İstanbul: Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları.

Kayihan, H. (2014) *Acı Su*, İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayınları.

EXTENDED ABSTRACT

The novel, a literary genre, is seen as a leading example of the prose tradition. Various interpretations, especially in the field of Turkish Literature, novel type used prose language according to the descriptions. Novel typerefects agenre connected to more than one case chases. The definition of the novel according to NurullahÇetin is: “It is an artificial world that re-establishes the elements of life, consciousness, intelligence, imagination, thought in an artistic context that have resonated directly or indirectly in the life of the novelist through the five senses (Çetin: 2013, 63).”

The subject of this study, HasanKayıhan’s novel, “Acı Su” is a product that suits to this definition exactly. So that, Kayıhan influenced bythe events and opinions that happened in the history and demonstrated this effect in fictional meaning in his novel, AcıSu .However, it should not be considered that Kayıhan wrote a historical novel. Because, the author's aim with this novel was not creating a historical novel.

The novel reflects the political policies at the beginning of the twentieth century. The nations, which are the subject of the novel, are mainly seen as Turkish peoples living in the Central Asian region and Russia on the north.According to this, the story of Tsarist Russia, which was destroyed by the October 1917 revolution and the attempt to assimilate the Turkish peoples, constitutes the main theme.

Russian invaders attempted to destroy Uzbek, Kazak, Kyrgyz and Turkmen peoples in the every phase of different destructions. The reason why the author has given a place to such a fiction is that he aimed to create an identity and a sense of belonging to today’s Turkish people.The policies included in the novel are observed on different backgrounds.

In the beginning parts of the novel, the figures thattheir the foreign identity was not reflected yet were living among Turkish peoples and exactly like them, but internally they acted with having the secret goals to destroy the values and tendency to dispose of spirituality.

The first phase of the assimilation of a nation will be carried out by means of disidentificationand dispose of values. In the novel, this was done in the following stages: Making the differentiation of language distinction in a nation would mean breaking a branch holding a nation.On the other hand, an attack to the Turkish-Islamic Union through the framework of the religion would cause disintegration and a distribution at a wide range.When the frame narrows down a bit ,a defeat into the family will also lead to the conquest of the castle from within.In a nation where all these things are imposed slowly, if not directly, they

will become insensitive, and there will be no idea of unity. On the other hand, in the social dimension, the level of welfare will decrease and the loss of value given to science, art and thought will occur. This situation will bring the nation closer to the process of destruction. All these points are presented to the reader with the cases symbolized by the characters in “Aci Su” novel. Because, these inferences were based on the novel.

In this study, the facts and the figures are explained with reference to the work and examined by exemplifying; the search for a national identity against to the assimilation and the idea of how the rebirth will be realized has been tried to be explained by sticking to the novel.